____

(miestas / rajonas, mokykla)

__________ klasės mokinio (-ės) ______________________________

(vardas ir pavardė)

GIMTOJI KALBA (BALTARUSIŲ)

2016 m. mokyklinio brandos egzamino užduotis

Pagrindinė sesija

2016 m. birželio 22 d. **Trukmė – 4 val. (240 min.)**

NURODYMAI

- Pasitikrinkite, ar egzamino užduočių sąsiuvinyje nėra tuščių lapų ar kito aiškiai matomo spausdinimo broko. Pastebėję praneškite egzamino vykdytojui.
- Antraštiniame lape užrašykite savo vardą ir pavardę, rajoną / miestą, mokyklą ir klasę (grupę).
- Vertinami tik tie atsakymai, kurie parašyti mėlynai rašančiu rašikliu. Koregavimo priemonėmis naudotis negalima. Neaiškiai parašyti, pribraukyti atsakymai vertinami 0 taškų.
- Atlikdami teksto suvokimo užduotis (II egzamino dalis), į klausimus atsakykite glaustai ir aiškiai. Jūsų atsakymai turi tilpti paliktose eilutėse.
- III egzamino dalyje pateiktos trys rašinio temos ir du tekstai interpretacijai. Įdėmiai juos perskaitykite, pasirinkite ir parašykite vieną rašinį arba vieną teksto interpretaciją.
- Turite parašyti 250–400 žodžių (A4 formato 1–2 puslapiai) tekstą. Vertinant bus atsižvelgiama ir į darbo apimtį. Švarraštyje suskaičiuokite žodžius. Paraštėje **nurodykite 250 žodžių ribą**.
- Jeigu pirmiausia rašote juodraštyje, pasilikite pakankamai laiko darbui perrašyti į švarraštį. **Juodraštis nebus tikrinamas.**

Linkime sėkmės!

EGZAMINO VERTINIMAS TAŠKAIS

II dalis (teksto suvokimas)	**III dalis (teksto kūrimas)**	**TAŠKŲ SUMA**
30 taškų	40 taškų	70 taškų

Vertinimo komisija: ______________________________

(parašas, vardas ir pavardė)

____

(parašas, vardas ir pavardė)

____

(parašas, vardas ir pavardė)

© Nacionalinis egzaminų centras, 2016

II egzamino dalis

TEKSTO SUVOKIMAS

Прачытайце тэкст і выканайце змешчаныя пасля яго заданні.

Мой родны кут, як ты мне мілы!
Забыць цябе не маю сілы!
Не раз, утомлены дарогай,
Жыццём вясны мае убогай,
К табе я ў думках залятаю
І там душою спачываю.
О, як бы я хацеў спачатку
Дарогу жыцця па парадку
Прайсці яшчэ раз, азірнуцца,
Сабраць з дарог каменні тыя,
Што губяць сілы маладыя, –
К вясне б маёй хацеў вярнуцца.

Вясна, вясна! не для мяне ты!
Не я, табою абагрэты,
Прыход твой радасны спаткаю, –
Цябе навек, вясна, хаваю.
Назад не прыйдзе хваля тая,
Што з быстрай рэчкай уплывае.
Не раз яна, зрабіўшысь парам,
На крыллях сонца дойдзе к хмарам
Ды йзноў дажджом на рэчку сыдзе –
Ніхто з граніц сваіх не выйдзе,
З законаў, жыццем напісаных,
Або на дол спадзе ў туманах.
Але хто нам яе пакажа?
На дол вадой ці снегам ляжа?
Не вернешся, як хваля тая,
Ка мне, вясна ты маладая!..

(Я. Колас. *Новая зямля*)

Заданні да тэксту *(30 балаў)*

Балы: I II III

1. “Новая зямля” – гэта твор: *(Правільны адказ абвядзіце)*

А. Эпічны
Б. Лірычны
В. Ліра-эпічны
Г. Драматычны

(1 бал)

2. Растлумачце асаблівасці гэтага жанру.

____
____
____

(2 балы)

3. Галоўная тэма твора: *(Правільны адказ абвядзіце)*

А. Паказ жыцця лесніка.
Б. Любоў да Радзімы.
В. Замілаванасць прыродай.
Г. Паказ жыцця селяніна.

(1 бал)

4. Вызначце тэму ўрыўка.

____
____

(1 бал)

5. Чаму гэты ўрывак мы называем лірычным адступленнем?

____
____
____

(2 балы)

6. Вызначце настрой урыўка.

____
____

(1 бал)

7. Якія радкі твора тлумачаць такі настрой?

____
____

(1 бал)

Сума балаў за заданні 1–7 *(макс. 9 балаў)*			

Балы I II III

8. Растлумачце значэнне тэрміна “лірычны суб'ект”.

(*2 балы*)

9. Якім вам уяўляецца лірычны суб'ект гэтага ўрыўка?

(*2 балы*)

10. Аб чым марыць лірычны суб’ект? *Адкажыце словамі тэксту.*

(*1 бал*)

11. Чаму ў складаныя хвіліны жыцця лірычны суб'ект звяртаецца ў думках да роднага кута? *Адкажыце словамі тэксту.*

(*1 бал*)

12. Растлумачце сэнс слова *каменні* ў выразе *каменні тыя, што губяць сілы маладыя.*

(*2 балы*)

13. У якім сэнсе ўжыта слова *вясна* ў радку *Жыццём вясны маей убогай*?

(*1 бал*)

14. Растлумачце сэнс сказа *Цябе навек, вясна, хаваю.*

(*1 бал*)

Сума балаў за заданні 8–14 (*макс. 10 балаў*)			

Балы		
I	II	III

15. Да слова *вясна* падбярыце:

эпітэт – ______________________________

метафару – ______________________________

параўнанне – ______________________________

(3 балы) ___ ___ ___

16. Назавіце 4 прозвішчы пісьменнікаў, якія, як і Я. Колас, прыйшлі ў беларускую літаратуру ў пачатку XX ст.

____

____

(2 балы) ___ ___ ___

17. Падбярыце 4 сінонімы да слова *дарога*.

____

____

(2 балы) ___ ___ ___

18. Ад наступных слоў утварыце і запішыце формы роднага склону множнага ліку:

жыццё – ______________________

кут – ______________________

на крыллях – ______________________

хваля – ______________________

(2 балы) ___ ___ ___

19. Там, дзе магчыма, утварыце ад прыметнікаў простую форму вышэйшай ступені параўнання.

Быстры – ______________________

Убогі – ______________________

Малады – ______________________

Добры – ______________________

Сонны – ______________________

Дрэнны – ______________________

(2 балы) ___ ___ ___

Сума балаў за заданні 15–19 *(макс. 11 балаў)*			

АЦЭНКА ВЫКАНАННЯ ТЭСТА

		Члены камісіі		
	Макс. сума	1	2	3
Сума балаў за заданні 1–7	9			
Сума балаў за заданні 8–14	10			
Сума балаў за заданні 15–19	11			
Сума балаў	30			
Акругленая сума балаў	30			

III egzamino dalis

TEKSTO KŪRIMAS

З прапанаваных тэм сачыненняў і тэкстаў для інтэрпрэтацыі Вы павінны выбраць адну тэму альбо адзін тэкст і напісаць працу. Праца павінна быць аб’ёмам прыблізна 2 старонкі фармата А4 (250–400 слоў). У чыставіку ад пачатку працы адлічыце 250 слоў, пазначце месца, дзе яны заканчваюцца, і запішыце гэтую колькасць на палях.

ТЭМЫ САЧЫНЕННЯЎ

1. Пошукі чалавекам сэнсу жыцця (па творах беларускіх пісьменнікаў).

2. Фальклорныя матывы ў беларускай літаратуры.

3. Тэма роднага кута, “малой радзімы” ў беларускай літаратуры.

ТЭКСТЫ ДЛЯ ІНТЭРПРЭТАЦЫІ

4. Пімен Панчанка

Той дзень прапаў і страчаны навекі,
Калі ты не зрабіў таго, што мог;
Калі не паспрыяў ты чалавеку,
Няшчыры быў, зманіў, не дапамог.

Той дзень збяднеў, зліняў на сотню радуг
І, попелам пасыпаны, сканаў,
Калі не падзяліў з суседам радасць
І больш за дзень узяў ты, чым аддаў.

Той дзень, лічы, завянуў пустацветам,
Калі ты пяць хвілін пашкадаваў,
Каб дзецям паказаць кусочак свету
І хараство людзей, і дрэў, і траў.

Той дзень зусім закрэслены табою,
Калі ты раўнадушна абмінуў
Бяду чужую, пабаяўся болю,
Абразу хама моўчкі праглынуў...

Пазней старэць пачнеш самотна ў хаце
І будзеш скаргі гнеўна кідаць нам.
Не мы, жыццё табе даўгі заплаціць
За раўнадушша.
Вінаваты сам.

Мы не плюём на дружбу і на працу:
Нам без трывог не зберагчы жыцця.
Сябры, давайце будзем хваляваца
За ўсіх і ўсё: за зерне і дзіця...

Я не святы, хоць і не сквапны злыдзень.
Даруйце, калі часам быў глухі
Ці чалавека грубасцю пакрыўдзіў...
Грахі мае, бясконцыя грахі.

5. Максім Гарэцкі

Ціхая плынь
(урывак)

Сонца борзда закоціцца, а дзеці ўздумалі “пірагі” пячы. Накапалі ў ямачцы гліны, у чарапочку замясілі і на ўслончыку наляпілі шмат вялікіх і маленькіх “пірагоў”, на сонейку, дзе будуць яны пячыся. Дзяўчынкам прыкра, што ў бабскую справу ўбіўся хлопчык. Ён не лепіць вялікіх і невялічкіх піражкоў, як тое вядзецца ў добрай гаспадыні, а пачынае галузавацъ, ляпіць ні то конікаў, ні то цюцек. І дзяўчаткі ўсякім спосабам псуюць яму работу.

Ах, гэтыя перашкоды ў вольнай творчасці паэта ў лепшую пару яго жыцця, пару маленства!

Пара, на якую не варта забывацца. Хто счарсцвеў, пагінуў у будзёншчыне – у дзіцячыя гады быў вялікім музыкаю, граючы на скрыпачцы з лучынак і са струнамі з нітак. І даўлела яму, быў змысел і была радасць. Хто зрабіўся тупы, як палка, – у гады маленства з палкі выпрабляў мастацкія для яго мастацкіх пачуванняў штукі: птушачак, звяроў і прост харошы кіёчак-папірашку. Надышлі гады жыццёвага амбарасу і бясконцага дурнога клопату – і знішчылі творчую радасць, растапталі дыямант у пабітым шкле, з паэта зрабілі быдліну.

Жыццё, жыццё! Мы ўсе прыходзім на свет хто песняром, хто разьбяром, а хто і тым і сім патроху. Мы ўсе ў гады прачнавання нашага розуму – рэфарматары нягоднага старога, будаўнікі лепшай сацыяльнасці, славутыя настаўнікі ці добрыя разбойнікі, але часта-часта жыццё нічагусенькі не пакідае нам і робіць жаласнымі старцамі без пары.

1930 г.

ЧАРНАВІК

Працяг чарнавіка на 10-й старонцы

ЧЫСТАВІК

I *II* *III*

Працяг чыставіка на 11-й старонцы

Працяг чарнавіка

Працяг чарнавіка на 12-й старонцы

Працяг чыставіка

I II III

Працяг чыставіка на 13-й старонцы

Працяг чарнавіка

Працяг чарнавіка на 14-й старонцы

Працяг чыставіка

I *II* *III*

Працяг чыставіка на 15-й старонцы

Працяг чарнавіка

Працяг чыставіка

I II III

III dalis (teksto kūrimas)				Сума балаў
Змест	**Структура тэксту**	**Стыль мовы**	**Грамат-насць**	
20 балаў	4 балы	4 балы.	12 балаў	40 балаў